

Woongebouw Reuvenslaan Voorburg

Aanpasbaar bouwen in de praktijk

Op de hoek van de Reuvenslaan in Voorburg, vlakbij station 't Loo, staat een fris ogend wooncomplex, opgetrokken in witte kalkzandsteen. Meteen valt op dat hier een enthousiast ontwerper bezig is geweest.

De gelede bouwvorm omsluit een fraai aangelegd stukje groen. Via een ruime hal komt men bij de lift, die toegang geeft tot met glas afgeschermd galerijen. Dit spaart energie en voorkomt lawaai-overlast. Bovendien krijgt de verkeersruimte bijna als vanzelfsprekend een meer privé karakter. Dit wordt nog versterkt door de vloerafwerking (deels linoleum, deels vloerbedekking). Een gemeenschapszaaltje en een wasserette vormen evenmin een alledaagse verschijning in de sociale woningbouw.

Toch is dit niet de reden dat we in dit nummer van Toegang Vrij aandacht besteden aan dit wooncomplex. Wat het gebouw vooral zo interessant maakt, is dat al in de ontwerpfase rekening is gehouden met eventuele bewoning door mensen met functiestoornissen. Dorpels zijn nergens te vinden. De toegangsdeuren tot de woningen hebben een vrije doorgangsbreedte van 85 cm. De deuren in de woning hebben een dagmaat van 81 cm. Om toch een redelijke doorgangsbreedte te behouden, zijn overal op de deuren toegepast. Toilet en badkamer zijn gecombineerd in één ruimte. Het halve wandje ter afscheiding van het toilet is gemakkelijk weg te breken. Doordat het tegelwerk doorloopt, hoeft de tegelzetter er later niet meer bijgehaald te worden. De berging is naast de natte cel geplaatst. Dit geeft de mogelijkheid indien nodig de natte cel later uit te breiden.

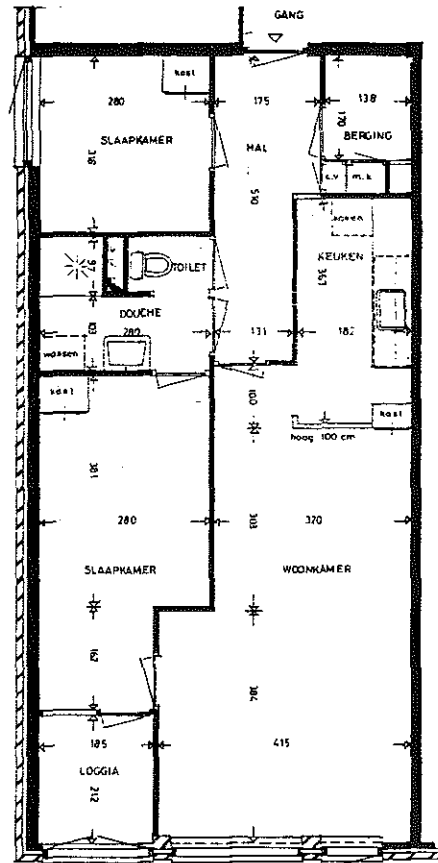
Job Kroon

Ingewijden herkennen in deze oplossingen onmiddellijk de

hand van de inmiddels overleden Haagse architect Job Kroon. Al in de jaren zeventig hield deze ontwerper zich bezig met aanpasbaar bouwen, 'avant la lettre'. Een vroeg voorbeeld is zijn 'Paal van Kroon' uit 1976, eveneens gelegen in Voorburg. Vanwege de zorg en betrokkenheid waarmee aan deze projecten is gewerkt, mag hier met recht gesproken worden van sociale woningbouw!

Omdat bij het ontwerpen van de woningen aan de Reuvenslaan nog geen eisen voor aanpasbaar bouwen beschikbaar waren, was de heer Kroon aangewezen op eigen inzichten. Deze waren deels gebaseerd op ervaringen in de dagelijkse praktijk van zijn architectenbureau en deels op gebruiksstudies tijdens zijn werk als docent aan de Technische Universiteit Delft. Het is interessant achteraf te bekijken in hoeverre inderdaad van aanpasbare woningen gesproken kan worden.

Vergelijking met de huidige inzichten, zoals vastgelegd in de publikatie "Eisen voor Aanpasbaar Bouwen" van de Nationale Woningraad, leert het volgende. Het collectieve gedeelte - entree, lift, trappenhuis, galerijen - voldoet goed, evenals de toegangen tot de privé-woningen. Binnen de woning is de netto doorgangsbreedte ter plaatse van de deuren (81 cm) aan de krappe kant. De aan de slotzijde van de deuren vereiste 35 cm is niet op alle plaatsen beschikbaar. Ook de (hoofd)slaapkamer is met 2.80 m aan de smalle kant, temeer daar latere uitbreiding vrijwel niet mogelijk is. De natte cel voldoet net. Het woongedeelte

daarentegen is ruim bemeten. De keuken biedt voldoende ruimte voor de in de NWR-publikatie vermelde attributen ten behoeve van het koken (aanrecht, kooktoestel, koelkast). Omdat door de NWR geen totaalmaten worden aangegeven, valt de keuken echter in feite niet goed te toetsen op aanpasbaarheid. Wat betekent dit alles nu voor de aanpasbaarheid? Om deze vraag te beantwoorden zijn we te rade gegaan bij de huismeester en enkele bewoners. Inmiddels telt woongebouw Reuvenslaan drie bewoners die gebruik maken van een rolstoel. Twee van hen kunnen binnenshuis (nog) volstaan met een looprek. Aanpassing aan rolstoelgebruik blijkt toch nog wel wat hak- en breekwerk te vergen. Illustratief in dit verband is

de aanpassing van de afgebeelde driekamerwoning. De badkamer is hier verbreed ten koste van de hoofdslaapkamer. Voorts is de deur voor het toilet verwijderd en vervangen door een vaste wand. Het wandje naast het toilet is inderdaad weggebroken. De keuken is vergroot ten koste van de woonkamer, terwijl tevens een onderrijdbaar aanrecht is geplaatst. De kozijnen van de deuren naar de woonkamer, slaapkamer en natte cel zijn vervangen door bredere kozijnen, omdat de vrije doorgangsbreedte toch te krap bleek. Omdat het hier een eenpersoons huishouden betreft, geeft de beperkte breedte van de slaapkamer geen problemen. Door het bed in de lengte te plaatsen, blijft voldoende manoeuvreerruimte voor en langs het bed over.

► Experimenten

Ten opzichte van tal van andere woonprojecten zijn de aanpassingskosten nog bescheiden te noemen. Ook de bezoekbaarheid van woongebouw Reuvenslaan is goed. Niettemin blijkt uit de toetsing, dat nog niet echt gesproken kan worden van gemakkelijk en goedkoop aan te passen woningen. Deels is dit een gevolg van nog onvoldoende bekendheid met aanpasbaar bouwen. Alleen door op brede schaal te experimenteren en achteraf de ervaringen te evalueren kan voldoende kennis worden opgebouwd. In dit verband is het toe te juichen dat ook de NWR inmiddels op brede schaal probeert om aanpasbare woningen te realiseren. Een andere oorzaak voor het nog onvoldoende tot stand komen van aanpasbare woningen is wellicht gelegen in de wijze van financiering van latere aanpassingen. Omdat individuele aanpassingen uit aparte regelingen gefinancierd worden, heeft een corporatie op dit moment weinig (financieel) belang bij aanpasbaarheid. Een stimuleringspremie op aanpasbaar bouwen kan hier uitkomst bieden. Gelukkig blijven er altijd mensen die ook zonder dergelijke premies hun nek uitsteken, getuige de grote inzet van de betrokken ontwerper. Dat ook de gehandicapte bewoners van 'zijn' Reuvenslaan hier thans naar volle tevredenheid wonen, mag met recht als de kroon op het werk van deze pionier beschouwd worden.

Theo van der Voordt
Cees Aarts,
Technische Universiteit Delft
Faculteit der Bouwkunde

(De volgende aflevering van Toegang vrij, die eind december zal verschijnen, zal voor een groot gedeelte in het teken staan van de ontwikkelingen rond aanpasbaar bouwen, red.)

Amsterdamse kerken op de helling

De Werkgroep Amsterdam van de landelijke interkerkelijke Stichting "Kom beter binnen" heeft begin dit jaar het rapport "Kerken op de helling" gepubliceerd. In dit rapport staan de resultaten van een onderzoek naar de toegankelijkheid van 75 kerken in Amsterdam. Kerken zijn vaak onneembare bastillons voor mensen met een handicap. Ze zijn bezaaid met trappen, treden, drempels, smalle deuren, niveauverschillen, enzovoorts. Voorzieningen voor doven, slechthorenden,

blinden en slechtzienden ontbreken vaak. En dat terwijl er bij gehandicapten en ouderen veel behoefte is aan toegankelijke kerken.

Het is voor het eerst dat een onderzoek naar de toegankelijkheid van kerken wordt gepubliceerd. De resultaten zijn niet om over naar huis te schrijven: het merendeel van de Amsterdamse kerken is slecht bereikbaar, toegankelijk en bruikbaar voor gehandicapten. Gezien het feit, dat veel kerken steeds

meer een multifunctioneel karakter krijgen, is het volgens Kom Beter Binnen zaak dat er op korte termijn verbetering wordt aangebracht in deze situatie. De werkgroep pleit onder meer voor het inzetten van werkloze jongeren bij de uitvoering van nieuwe aanpassingen.

Het rapport "Kerken op de helling" is verkrijgbaar bij: Kom Beter Binnen, Amsterdam, Oranje Nassaulaan 51, 1075 AK Amsterdam, tel.: 020 - 798876.

Betere voorzieningen langs het hoofdwegennet

Het Gebruikersoverleg Hoofdwegennet is een door de Minister van Verkeer en Waterstaat ingesteld overlegorgaan dat adviezen uitbrengt aan de minister over alle zaken die van belang zijn voor weggebruikers. In dit overleg hebben allerlei organisaties zitting, zoals de ANWB, Veilig Verkeer Nederland, de Federatie Wegvervoer, de Gehandicaptenraad en de benzinemaatschappijen. In juni is door het Gebruikersoverleg een advies uitgebracht

onder de titel "Beleid ten aanzien van voorzieningen op verzorgingsplaatsen langs wegen die onderdeel uitmaken van het Hoofdwegennet, conform het Structuurschema Verkeer en Vervoer".

In dit advies is ook een aantal aanbevelingen opgenomen die van belang zijn voor gehandicapte weggebruikers:

- Restaurants en logiesgelegenheden binnen een straal van dertig km van een afrit

moeten zijn afgestemd op alle categorieën weggebruikers. Dat betekent dat zij voorzieningen moeten hebben op het terrein van de bereikbaarheid, toegankelijkheid en bruikbaarheid, die moeten voldoen aan de richtlijnen van Geboden Toegang. Benzinestations moeten zodanig zijn ingericht dat zowel gehandicapten als niet-gehandicapten op dezelfde tijden van alle voorzieningen gebruik moeten kunnen maken. Het gaat hierbij om het gebruik van de automaat-service, de telefoon, de toiletten, de winkel en de parkeerplaats.

Nieuwigheid

Als Minister May het advies overneemt, moeten de bestaande restaurants en benzinestations binnen enkele jaren aan de nieuwe voorschriften voldoen.

Een nieuwigheidje is, dat er waarschijnlijk gebruik gemaakt gaat worden van een nieuw symbool: de benzinestations en restaurants die straks niet de vereiste voorzieningen hebben, krijgen dan een Internationaal Toegankelijkheidssymbool met een streep erdoor!